

עיונים לשבת פרשת תזריע מצורע עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

הנס שבעונש

הרב שאולי גרינפלד

וכאן ניתן לנו המקום להחליט: האם נראה בנס רק את העונש שבו, ונקבל אותו בכעס ובתרעומת, או שנראה בו תזכורת ואיתות מהשמים, שעלינו לתקן את דרכנו ולשוב אל ה'. וכך מלמד אותנו הרמב"ם⁴:

"שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוב עליהן, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע".

אדם שהופיעה הצרעת בביתו, יכול הוא לראות בכך את רחמי ה' עליו, בכך שלא הביא את הצרעת אל גופו, אלא הסתפק במתן איתות מוקדם, ולהבין שעליו לעשות את חשבון נפשו. אך יכול הוא גם לבחור להתעלם - ולמצוא את עצמו מחוץ למחנה...

את הופעת הנס כעונש, אנו מוצאים גם בהקשר הלאומי. וכך אנו קוראים בפרשת בחקותי⁵:

"וְהִשְׁמַתִּי אֶת הָאָרֶץ, וְשָׂמָּהּ עָלֶיהָ אֵיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ".

ארץ ישראל היא אדמה פוריה, 'ארץ זבת חלב ודבש'⁶. כאשר ארץ כזו הופכת למרחבי מדבר או ביצות, אין ספק שמדובר בנס גדול, במציאות שהתמשכה שנים רבות, שלא בדרך הטבע. וכבר עמד על כך הרמב"ם בפירושו⁷:

הפרשות שאנו קוראים השבת, עוסקות בהרחבה בדיני הצרעת. וכפי שביאר רבינו הרב צבי יהודה¹:

"התורה מדריכה את האדם בכל מצביו, בבית ובדרך: 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך'². היא כוללת את כל מצבי האדם שנמצא בגוף הזה בעולם הזה, גם את האדם הבריא וגם את האדם החולה. לכתחילה האדם צריך להיות בריא, אבל לפעמים הוא אינו בריא, ודבר ה' בורא האדם מקיף את כל המצבים. בתחילת פרשת תזריע מופיעים מצבים נורמליים ששייכים לסדר החיים: לידה ומילה. ואחר כך מופיעים מצבים לא נורמליים, שאינם הכרחיים: מחלות. וראש לכל המחלות צרעת".

הצרעת איננה מופיעה כמחלה בלבד, אלא עשויה להופיע גם בבגד ובקירות הבית, תופעה שאיננו יודעים להסביר בכלים רגילים. ובלשון הרמב"ם³:

"והבגד כי יהיה בו נגע צרעת - זה אינו בטבע כלל ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים. אבל בהיות ישראל שלמים לה', יהיה רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב. וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועוון, יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו, להראות כי ה' סר מעליו. ולכן אמר הכתוב: 'ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם' כי היא מכת ה' בבית ההוא".

הצרעת היא מציאות ניסית, על טבעית. אנחנו רגילים שניסים באים בהקשר חיובי: היינו משועבדים למצרים, ה' עשה ניסים והוציא אותנו משם. ים סוף עמד בדרכנו - נעשה נס והים נבקע. פרשות הצרעת מפגישות אותנו עם ניסים בהקשר חדש: חשבנו שהכל טוב, שנוכל להמשיך ללכת בשרירות ליבנו, בא הנס וטופח על פנינו.

טומאת צרעת ט"ז, י.	4
ויקרא כ"ו, ל"ב.	5
שמות ג, ח.	6
לפסוק ט"ז שם.	7

שיחות הרב צבי יהודה ויקרא עמ' 93.	1
דברים ל, ז.	2
ויקרא י"ג, מ"ז.	3

בעין יפה – יכולים אנו לדעת שאכן בתקופת שיבת הארץ וגאולתו נמצאים אנחנו.

הרב משה צבי נריה, בספרו מועדי הראיה, הביאו את תיאור נטיעת העץ על ידי מרן הראי"ה, במושבה מגדיאל, היא הוד השרון:

"סיפר מנהיג המזרחי הרב זאב גולד ז"ל: בחגיגת מטעים במגדיאל אשר בשרון, נתכבד הרב בנטיעה הראשונה. כשקם והלך לנטוע התרגש מאוד, עיניו זלגו דמעות, ופניו היו כלפיד אש. כשהגישו לו את המעדר - סירב לקחתו, והתכופך ובידיו טיפל ברגבי האדמה כשכולו נתון ברעדת קודש.

אחד המקורבים הרשה לעצמו לשאול את הרב מדוע הוא מתרגש כל כך. והרב השיב ואמר: נטיעת עץ פרי בארץ ישראל אין זו סתם פעולה חקלאית רגילה, זוהי התדבקות במידותיו של הקב"ה שאף הוא התעסק במטע הארץ תחילה".

וכוונתו למדרש בויקרא רבה¹²:

"ובו תדבקון - וכי איפשר לבשר ודם לעלות בשמים ולהדבק באש... אלא מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק אלא במטע תחילה, הדא הוא דכתיב 'ויטע ה' אלהים גן בעדן', אף אתם כשאתם נכנסין לארץ ישראל לא תתעסקון אלא במטע תחילה, כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל".

וכך כתב מרן הראי"ה בפתגמו לחודש שבט:

"מטע עצי פרי על אדמת קדש, יפריחו תקות דור דורים"

וביאר הרב עוזי קלכהיים, בבאר מגד ירחים:

"דור דורים – הוא דורו של משיח".

"כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר היתה נושבת מעולם - והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם".

היות עם ישראל בגלות, במקביל להיות הארץ שממה – נתפסת לכאורה כעונש גדול. עונש ניסי, כדוגמת הצרעת. אך הרמב"ן רואה בשממת הארץ דוקא את האור האלוקי הבוקע מתוך החושך, כדוגמת האדם היודע לראות את ה' מדבר אליו דוקא מתוך הנגע הנראה בקירות הבית:

"ושממו עליה אויביכם - היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו".

הארץ שומרת לנו אמונים, ומחכה שנשוב אנחנו לעבד את רגבי אדמתה. מרן הראי"ה קוק זצ"ל בהקדמתו לשבת הארץ, מבאר שקיים קשר והתאמה בין המצב הרוחני של העם, לגילוי יכולת התנובה של הארץ, ולכן:

"תכונת האומה בךדתה הוסיפה ירידה גם לתכונת רוח הארץ, שהוא מתאים עמה התאמה נצחת. בחולשת נשמת האומה לא תתן סגולת הארץ את תפקידה"⁸.

אך גם להיפך:

"במדת התמלאות הסאה של גערת ה' ותוכחתו, שהיא מרקה לא רק את היחידים... כי אם את רוח האומה בכללה, ותרום אתו יחד את רוח הארץ אשר נשפל בימי הרעה, במדה זו החלו דרכי ציון האבלות לבקש את תפקידן. העם אשר נעזב מהן החל לחשוב על דבר חפץ שובו אל עריו ואל ארצו, למצא שמה חיים שלמים, חיים הממלאים את כל הפגום מצד החמר והרוח גם יחד"⁹.

ככל שהגלות מסיימת תפקידה, והעם הולך ושב אל ארצו – הארץ חוזרת ונותנת את פירותיה. וכבר חזתה זאת הגמרא במסכת סנהדרין¹⁰ שאמרה:

"ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'¹¹".

כיון שכאשר שבים ישראל לאדמתם, שבה הארץ לתת את יבולה, הרי שאם רואים את הארץ נותנת את יבולה